

het ondraaglijk besef

nieuwsbrief van het fonds suzan daniel

'het ondraaglijk besef' is de halfjaarlijkse nieuwsbrief van het
'het ondraaglijk besef' est la lettre d'information semestrielle du

FONDS **suzan daniel**

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum
archives et centre de documentation homo/lesbien

postbus / boîte postale 569 B-9000 Gent 1 / Gand 1
suzan.daniel@skynet.be
+32(0)9-223.63.74 (Anne) +32(0)9-223.58.79 (Bart)

ontwerp & opmaak: Hilde De Bock
druk: Sint-Joris, Merendree

verantwoordelijke uitgever: Omar Van Hoeylandt, Kroonprinsstraat 29,
9031 Drogenen

omslagillustratie: Confessions (Paris), 28 janvier 1937

Het fonds suzan daniel vzw is een initiatief van:
Lies De Gendt, Anne Ganzevoort, Denise De Weerd,
Bart Hellinck, Hans Soetaert en Omar Van Hoeylandt.

Het fonds suzan daniel werkt samen met AMSAB (Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging vzw), KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum), AVG (Archiefcentrum voor Vrouwengeschiedenis vzw) en RoSa (Rol en Samenleving vzw) en heeft de steun van het Liberaal Archief vzw en het ADVN (Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme vzw).

lidgeld / cotisation 500 BEF
steunend lid vanaf / membre de soutien à partir de 2.000 BEF
rekeningnummer / numéro de compte 068-2150156-81
leden ontvangen gratis de nieuwsbrief
les membres reçoivent gratuitement la lettre d'information

f o n d s s u z a n d a n i e l

Vanuit de vaststelling dat er al veel verloren is gegaan en bekommerd om wat dreigt te verdwijnen, kwamen eind 1995 drie mannen en drie vrouwen samen.

Na een grondige voorbereiding werd op 8 mei 1996 de vzw Fonds Suzan Daniel, homo/lesbisch archief en documentatiecentrum, opgericht.

Deze pluralistische vereniging wil alle informatiedragers uit het homo/lesbisch verleden en heden verzamelen, ordenen, inventariseren en ter beschikking stellen van geïnteresseerden.

Daarnaast plant het Fonds ook allerlei activiteiten rond dit materiaal: inrichten van tentoonstellingen, studie- en vormingscycli, publiceren van studies, documenten, enz...

Om dit alles professioneel te verwezenlijken wordt in de praktijk samengewerkt met erkende archiefinstellingen. Ook zij achten dit thema belangrijk en willen zich inzetten om er een extra aandachtspunt van te maken.

In een eerste fase wil het Fonds zich richten op het verzamelen van verenigings- en privé-archieven. Op termijn zal door een gezamenlijke catalogus het materiaal toegankelijk worden gemaakt.

Ayant constaté que beaucoup de documents se sont perdus déjà et soucieux de ce qui risque de disparaître, trois hommes et trois femmes se réunirent fin 1995. Le 8 mai 1996 l'asbl Fonds Suzan Daniel, archives et centre de documentation homo/lesbien, fut fondé après de profonds travaux préparatoires.

Cette association pluraliste se propose de rassembler, de ranger, d'inventorier tous les documents et sources d'informations du passé homo/lesbien et de les mettre à la disposition du public intéressé. Le Fonds prévoit aussi l'organisation d'activités diverses autour de ces matériaux: des expositions, des cycles d'études et de formation, la publication des études, des documents, etc. La coopération dans la pratique avec des Archives reconnues doit garantir une réalisation professionnelle de tous ces projets.

editoriaal

l a f e m m e q u i e s t e n m o i . . .

Sta me toe via dit editoriaal onverbloemd hulde te brengen aan een archetypisch mannen-complex en, het ligt wat ongemakkelijk voor mij, een even archetypisch vrouwen-complex: 'de vrouw met een pik'. Ik hoed mij ervoor binnen de krappe ruimte van dit artikeltje, 'gender' voorbij te steken om de 'queer theory' in te halen. Ik breng dus deze hulde als (homo)man, laat daarover geen twijfel bestaan. Ik ben tenslotte ook maar een mens en dat op zich levert al voldoende verwarring.

Eigenlijk gaat het over een zeer oud verhaal: over 'de decadent' die zich met de vorm, de uiterlijkheden bezig houdt, met een positieve waardering voor het buitenissige, de geaffecteerde maniertjes en etiquette, de overdreven pronkzucht en oververfijning. Over mensen die hun positie tot in de finesses uitbuiten en tegelijk hun eigen machteloosheid karikaturiseren. Hét schrikbeeld van de 'verantwoordelijken' omdat zij beschikken over de mogelijkheid verlegenheid te zaaien en zelf onkwetsbaar te blijven.

Deze mogelijkheid om (gedeeltelijk) te ontsnappen aan maatschappelijke orde is qua stijl en motief verbonden met wat men momenteel typisch 'nichtigedrag' heet.

Al tweeduizend jaar geleden stuitte hun gedrag Seneca tegen de borst: "Die gewrongen zinsbouw, die gezochte woordkeus, die gedachte die soms wel van belang zijn maar zó verwijfd geuit worden. (...) Stijl is het uiterlijk van de geest: als hij gekapt is, opgemaakt en bijgewerkt, laat hij daardoor zien dat ook de geest niet naturel is en iets verwijfd heeft. Gekunsteldheid siert de man niet."

En alhoewel de homoseksueel geaarde mens na eeuwen 'behandeling' rijp is om zich als maatschappelijke belangengroep te emanciperen, blijven er toch homoseksuele stijlen die zich specialiseren in allerlei uitbraakpogingen waarin kwesties van smaak, kleding, sociale gebruiken als onuitputtelijke bron van bizarre decadentie de boventoon voeren, wars van allerlei maatschappelijke conventies (ondanks Dana International, biologisch omgebouwd, om zo terug in het systeem te passen).

Homoarchieven zijn vruchtbare plaatsen voor ontkenning van de normaliteit, voor het subversieve, explosieve karakter van homoseksualiteit. De acties van de homogroep Behext (april 1981) bijvoorbeeld, tegen de vermannelijking van de homobeweging. De tekst op hun affiche is duidelijk: 'Homo's haten vrouwen om hun mannenmacht te behouden'.

In de archivalia van Suzanne De Pues (Suzan Daniel) bevinden zich een aantal oude tijdschriften. Eén ervan heet 'Confessions', uitgegeven in Parijs in de jaren '30. Het januari-nummer van 1937 brengt het levensverhaal van een zekere Charpini die als vierde zoon van het gezin, zonder veel enthousiasme door zijn moeder op de wereld werd gezet: "Ma mère, qui avait déjà eu trois garçons, désirait follement une fille." En dat heeft zo zijn gevolgen: "... jusqu'à un âge ridicule, elle me fit porter de longues boucles blondes, des robes de petite fille et de grands chapeaux de paille à fleurs..."

De toon is gezet, letterlijk en figuurlijk: "Je chantais... avec une voix si haute, si aiguë que tout le monde croyait que c'était ma mère qui chantait." En terwijl zijn oudere broers soldaatje speelden deed de jonge Charpini niets liever dan met poppen spelen, de rokken van zijn moeder aantrekken en paraderen voor de spiegel. >>

Op een dag verkleedt hij zich als non, loopt het huis uit en ontmoet toevallig zijn buurvrouw. Hij spreekt haar aan: "Mon enfant, lui dis-je avec une voix douce et mielleuse, vous avez beaucoup péché, repentez-vous, mettez-vous à genoux et dites 'Notre Père'". De buurvrouw, ontredderd, doet wat haar gevraagd wordt"... mais, brusquement, mon voile tomba, et je perdis tout mon prestige...". Er volgt een fikse rel, 'maman' wordt er bijgehaald en Charpini wordt gestraft (une magistrale fessée). Charpini reageert: "J'en fus mortifié, non pas pour moi, mais pour la dignité de mon personnage...". Schitterend én ontroerend, de ware nicht!

Op de middelbare school loopt het helemaal mis met hem: "La femme qui était en moi depuis mon enfance - et peut-être avant ma naissance - se montra brusquement pendant mes années de collège. J'étais un mauvais élève, rieur et turbulent...".

Hij vertoefde het liefst in het gezelschap van meisjes om de brutaliteit van de jongens te ontwijken. "Pourtant, je n'étais pas sans remarquer que certains d'entre eux semblaient heureux et fiers de mettre leur force au service de ma faiblesse..."

Zijn moeder, de wanhoop nabij, poogde de voorliefde van haar zoon voor theater (en het theatrale) te ontmoedigen. Zij zorgde ervoor dat Charpini werk vondt bij een orthopedist maar... "j'essayais tous les corsets de l'établissement" en Charpini wordt aan de deur gezet.

Zijn grote liefde voor het theater blijft en 's avonds acteert hij talrijke figurantenrolletjes in tweederangs theaters. Ten einde raad regelt zijn moeder een auditie bij een zekere M. D... (le célèbre tragédien à l'Odéon). Een catastrofe zo blijkt: "Pour lui faire honneur, maman portait ce jour-là une étoile en imitation de zébrine du plus gracieux effet (...). Nous arrivons rue de Vaugirard (...) je me mets à déclamer 'mon' Songe d'Athalie, d'une voix de fausset acide comme un citron pressé. Le seul moment tragique de cette audition fut occasionné par un fâcheux courant d'air qui, en moins d'une minute, transforma la belle étoile en fausse zébrine de maman en une affreuse queue de rat: l'étoile était mitée et, à l'air, tous les poils de lapin volaient en nuage autour de ma chère maman..."

Enfin, een tijdje later verliest Charpini zijn maagdelijkheid bij "une grosse fille rousse, qui répondait au doux nom de France Lumière, cette charmante dame, qui aurait pu être ma mère."

Stilaan begint Charpini's ster te rijzen. Hij oogst zijn eerste grote triomf met een travestietenrol in 'La Fille de Madame Angot'. "Les rôles de travesti m'amusaient beaucoup à jouer, j'ai tellement fréquenté de femmes depuis ma jeunesse que j'ai pu observer tous leurs gestes délicats ou précieux."

Charpini's succes is niet te stuiten, er volgen optredens in 'Le Théâtre des Capucines (ce délicieux petit théâtre), Le Casino du Paris, L'ABC, Le Bosphore...

En Charpini wordt verliefd op Viviane: "... elle ne s'appelle pas ainsi, mais j'ai changé le prénom par discrétion... elle est belle comme une princesse de conte de fées...". Maar Viviane ruilt Le Bosphore voor La Vie Parisienne en laat Charpini ontredderd achter: "J'ai compris que c'était la fatalité (...).Maintenant, elle est perdue pour moi..."

Het verhaal eindigt met deze zin: "Je ne sais pas pourquoi : elle [Viviane] m'a envoyé dernièrement la photographie de son frère..."

"Ik kan een vrouw zijn. Of een man. Ik kan om het even wat zijn" antwoordt A-Lan zijn belager in de Chinese homofilm 'East Palace, West Palace'

Heerlijk... Charpini!

Ik heb mij voor dit redactioneel laten inspireren door vele artikels in diverse tijdschriften.

De belangrijkste zijn:

Tijdschrift voor Genderstudies jg.1(1998)1

Homologie jg.7(1985)5 ; jg.10(1988)1 ; jg.14(1992)1

De Homokrante jg.7(1981)6

Mateloze Inspiratie kreeg ik ook door de levensstijl van enkele goede vrienden.

Omar Van Hoeylandt

le fonds en 1998

acquisitions

Cette année le Fonds Suzan Daniel a de nouveau pu sauver pas mal de matériel. Par exemple Paul Rademakers, dès le début des années '60 actif dans le mouvement gai, nous a donné ses papiers. Surtout la période 1968-1972 y est très bien documenté. Une autre donation considérable contient entre autres des lettres d'amour et des photos privées. Nos collègues d'Homodok Amsterdam nous laissent les doubles de leur collection (périodiques, livres, mémoires de licence,...). Et en plus le Fonds Suzan Daniel a pu accueillir quelques versements d'archives d'associations et de collections de périodiques nationaux et internationaux. Un aperçu plus détaillé de ces acquisitions paraîtra dans le numéro suivant de notre lettre d'information.

publications

Le numéro zéro (mai 1998) de cette lettre d'information faisait aussi partie du 'project archiefsensibilisering'. Et cela s'applique également à la brochure 'Zorgen over archieven? Zorgen voor archieven!', que le Fonds Suzan Daniel publiait en septembre. Dans cette publication nous présentons une dizaine de conseils concrets quant à la gestion, par des associations, de leurs archives. Ces conseils se rapportent à la nécessité de décisions claires, la question de la propriété, les divers types d'archives (donc aussi celles qui sont enregistrées sur un matériau différent du traditionnel papier), le souvenir, l'identification correcte et aussi complète que possible, la question de la vie privée, l'ordre, la conservation matérielle, le transfert, et les conseils supplémentaires. Vous pouvez toujours vous procurer cette brochure et le numéro zéro de notre lettre d'information sur simple demande.

visibilité

Affiche campagne. Foto HS.

En 1998 le Fonds Suzan Daniel a investi beaucoup de temps et d'énergie dans le 'project archiefsensibilisering', avec lequel nous avons essayé d'augmenter l'importance qu'attachent les producteurs d'archives à leurs propres archives, au patrimoine gai/lesbien

culturel et historique. Ce projet, subsidié par le 'Vlaams Ministerie voor Gelijke-Kansenbeleid', nous a permis d'être beaucoup plus visiblement présents.

Par exemple quelques milliers d'affiches ont été distribuées en Flandre et à Bruxelles. De la publicité a paru dans des périodiques gays/ lesbiens. Et le Fonds Suzan Daniel assistait au 'Lesbiennedag' et au Samedi Rose. Là nous montrions, en présence de Mme. Le ministre flamand Brigitte Grouwels, les premières émissions belges consacrées à l'homosexualité et au lesbianisme.

Anne en Denise op de lesbiennedag '98.
Foto Fonds Suzan Daniel.

ter consultatie

De oprichting van het Fonds Suzan Daniel kreeg verrassend veel respons. Heel wat organisaties en individuen contacteerden het Fonds voor schenking of bewaargeving van hun archief en/of documentatie. Dit materiaal is alleszins gered. Niemand had kunnen voorzien dat op zo'n korte tijd zoveel materiaal aan het Fonds zou toevertrouwd worden.

Voor de toekomst is dit zonder meer een hoopvolle evolutie. Dit succes is te danken aan intensieve prospectie en een doorgedreven sensibiliseringscampagne: de verspreiding van duizenden folders, advertenties, affiches en de nieuwsbrief 'Het ondraaglijk besef'...

Maar naast deze voortdurende archiefsensibilisering en prospectie, binnen de beweging, het commercieel circuit en bij individuen..., is de inventarisatie van het geschenken materiaal of het materiaal in bewaargeving, een dwingende noodzaak. Want bewaren om te bewaren heeft niet veel zin. Archiven en documentatie moeten beschikbaar zijn voor wetenschappelijk onderzoek, voor tentoonstellingen, voor allerhande publicaties.

Het Fonds Suzan Daniel blijft alvast niet bij de pakken zitten. Een reeks periodieke publicaties zijn nu reeds geheel of gedeeltelijk ontsloten en te consuleren in de leeszaal van onze partners (AMSAB, Bagattenstraat 174, 9000 Gent). Het gaat voorlopig om de belangrijkste, meest representatieve tijdschriften van de Vlaamse homo/lesbiënebeweging: van Infoma tot Zizo, Uitkomst, De Janet, Link,... Ook een aantal regionale tijdschriften: Zonder Pardon (Brussel), Het Roze Belang, LACHblad (Limburg) en KWH info (Kempfen). Verder enkele tijdschriften uit de vroege jaren '70: Sjaloom en Jonathan. Aan Franstalige zijde hebben we uiteraard AR-info dat later voortgezet werd als Tels Quels.

Wat de buitenlandse tijdschriften betreft zijn vooral Nederlandse periodieken prominent aanwezig (Homologie, De Gay Krant, SEK/XL, Lust en Gratie...). Vermeldenswaard zijn verder de Duitse collectie: Du un Ich, Rosa Flieder, Him, Adam...; de Franse collectie: Gai Pied, Homophonie, Gay International...; de Britse collectie: Gay News, Gay Scotland...; het Zwitserse tijdschrift: Cruiser en het Italiaanse Babilonia.

Een aparte collectie vormen de publicaties van IGA/ILGA (International Lesbian and Gay Association): IGA-Memorandum, IGA-News, IGA-Newsletter, IGA/ILGA-Bulletin.

De opsomming van deze periodieken is zeer algemeen. Sommige tijdschriftencollecties zijn volledig, anderen vertonen belangrijke hiaten. Een gedetailleerde bezitslijst is beschikbaar in de leeszaal van het AMSAB. Bovendien liggen er nog zéér veel binnenlandse en buiten om opgenomen te worden in de catalogus van het Fonds Suzan Daniel. Deze verzameling 'niet-ontsloten periodieken' zal zeker de onvolledige collecties vervolledigen en het tijdschriftenbestand aanzienlijk uitbreiden. Wij houden u alleszins via deze nieuwsbrief op de hoogte over de verdere evolutie in de ontsluiting van deze tijdschriftencollecties.

Naast tijdschriften zijn ook reeds meer dan 200 affiches beschreven. Het zijn vooral affiches van Belgische homo/lesbiëne organisaties die allerlei activiteiten aankondigen: vorming (v.b. aidspreventie), vrije tijd (v.b. fuiven), manifestaties (v.b. Roze Zaterdag), acties. Opvallend is ook het grote aantal affiches van buitenlandse homo/lesbische organisaties.

Omar Van Hoeylandt

i i s g

Op 24 augustus brachten een aantal medewerkers van het gerenommeerde IISG (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis) uit Amsterdam een bezoek aan het AMSAB, één van de partners van het Fonds. Zij waren bijzonder geïnteresseerd in de werking van het Fonds Suzan Daniel, en bovendien aangenaam verrast door de aanwezigheid van de tijdschriftencollectie van het Fonds. Zij wensten nadrukkelijk op de hoogte gehouden te worden van inventarisatie en

Suzan De Poes kijkt haar eigen papieren na tijdens een bezoek bij één van de partners van het Fonds.
Foto AMSAB.

ontsluiting van onze archieven en documentatie. De beschikbare collecties zouden meteen opgenomen worden in de website van het IISG. Daarmee krijgt het Fonds Suzan Daniel meteen internationale allures.

miscellanea

Cette rubrique vous présente une sélection de personnes, endroits, dates, événements et autres initiatives, tombé dans l'oubli ou pas, sur lesquels nous appelons votre attention.

J a n V e r m e i r e (1 9 1 9 - 1 9 9 8)

Op 30 juli jl. overleed Jan Vermeire. Nu vooral bekend als oprichter en bezieler van Poverello, was hij in de jaren '50 en '60 een seksuoloog met naam en faam, en in die hoedanigheid één van de eerste bondgenoten van de prille homo- en lesbiennebeweging van ons land.

Na de Tweede Wereldoorlog werd hij, als huisarts in Leuven, geconfronteerd met heel wat huwelijksproblemen en ellende op seksueel vlak. Daarom liet hij zijn praktijk over aan een jongere collega, zocht contact met buitenlandse geleerden en medici zoals van Emde Boas, sloot zich twee maanden op in de Bibliothèque Nationale te Parijs om de seksuologische werken te bestuderen en vestigde zich tenslotte in Brussel als seksuoloog. Hij voerde er kunstmatige inseminatie uit, stuurde anderen door naar Engeland voor een abortus, liet transseksuelen opereren, enz... Als gerechtsdeskundige kreeg hij bijvoorbeeld ook homo's over de vloer die wegens openbare zedenschennis waren opgepakt en opschorting van straf kregen in ruil voor een behandeling. Daarnaast hield hij honderden voordrachten doorheen het hele land.

Na een artikel over homofilie in zijn tijdschrift 'Tijdingen over Seksuologie' kwam Jan Vermeire in contact met de homo- en lesbiennebeweging. Naar aanleiding van het tienjarig bestaan van het C.C.L.-C.O.C. leidde Vermeire op zaterdag 28 november 1964 een colloquium - wellicht de eerste grote publieke bijeenkomst in ons land met als thema homofilie. 200 à 300 personen daagden die avond op in zaal l'Horloge in Brussel, terwijl de politie postvatte aan de deur. In samenwerking met de homo- en lesbiennebeweging organiseerde Jan Vermeire tot in het begin van de jaren '70 op geregelde tijdstippen colloquia, waarop ook magistraten, maatschappelijke werkers e.d. afkwamen.

BH

d é c l a r a t i o n u n i v e r s e l l e d e s d r o i t s d e l ' h o m m e 1 9 4 8 - 1 9 9 8

Le 10 décembre 1948 l'Assemblée Générale des Nations Unies, en réunion au Palais de Chaillot à Paris, votait la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme. Quelques diplomates avaient consacré deux ans à l'élaboration du texte, qui a une grande importance symbolique mais peu de vigueur sur le plan juridique. Des 58 membres de l'ONU 48 votaient en faveur de la Déclaration, 8 s'abstenaient (les pays communistes, l'Afrique du Sud et l'Arabie Saoudite), 2 étaient absents au vote.

Pendant les années '50 et '60 beaucoup d'organisations homophiles se référaient souvent à cette Déclaration Universelle: le Comité International pour l'égalité sexuelle, le Cultuur- en Ontspanningscentrum (Pays-Bas), Arcadie (France), les groupes belges,...

Par exemple le Centre Culturel Belge (C.C.B.) Cultuurcentrum België voulait «mettre en pratique, le plus possible, l'article premier de la DECLARATION UNIVERSELLE DES DROITS DE L'HOMME: «Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. Ils sont doués de raison et de conscience et doivent agir les uns envers les autres dans un esprit de fraternité»».

BH

l e s b i s c h k u n s t s a l o n

Kris Vandekerckhove (links)
en Wies Schiettecatte (rechts).
Foto Lesbisch Kunstsalon.

Vijf jaar geleden, op 18 oktober 1993, vond te Gent de eerste bijeenkomst van het Lesbisch KunstSalon plaats.

Initiatiefneemsters Wies Schiettecatte en Kris Vandekerckhove hadden vastgesteld dat opvallend veel lesbische vrouwen actief bezig waren met kunst, en de meesten onder hen zelfs een professionele scholing achter de rug hadden. Vreemd genoeg durfde het overgrote deel onder hen zich niet of nauwelijks naar buiten toe manifesteren: zij vonden zichzelf 'niet goed genoeg' voor de 'grote' kunstwereld.

De initiatiefneemsters besloten om binnen het Lesbisch KunstSalon te trachten het zelfvertrouwen van de kunstenaressen te stimuleren en een aanzet te geven tot expliciete

lesbische zichtbaarheid binnen de kunst. De bijeenkomsten van het Salon vormen een ontmoetingsplaats voor kunstenaressen en publiek. Er wordt volop ruimte en tijd gelaten voor uitwisseling van ideeën, suggesties, spontane blijken van waardering en erkenning, binnen een sfeer van wederzijds respect.

De voorbije vijf jaar werden lesbische kunstenaressen uitgenodigd uit de meest diverse kunstdisciplines: schilderkunst, beeldhouwkunst, fotografie, design, proza en poëzie. Het KunstSalon gaat vier maal per jaar door, van oktober tot april, op een zondagnamiddag ten huize van Kris Vandekerckhove. Tot de lesbische zichtbaarheid een vanzelfsprekend is geworden. (Wies 09.225.84.86, Kris 09.225.20.45)

AG

religie, moraal en homoseksualiteit

Het symposium 'Religie, Moraal en Homoseksualiteit', dat plaatsvond op zaterdag 19 november 1983 in het Theologisch en Pastoraal Centrum (TPC) te Antwerpen, is één van de hoogtepunten uit de werking van 'Homo en christen zijn' (nu: Homo en Geloof). Met deze bijeenkomst wensten de organisatoren een mentaliteitsverandering te bevorderen bij diegenen met een belangrijke pastorale verantwoordelijkheid, die een brugfunctie vervullen tussen de gewone gelovige en de kerkelijke gezagsdragers.

1200 uitnodigingen werden verstuurd, 170 geïnteresseerden daagden op. Dat de bijeenkomst in het TPC kon plaatsgrijpen was al een eerste verwezenlijking, ook al was hieraan wel de voorwaarde gekoppeld dat de pers niet mocht worden uitgenodigd. Daarnaast aanhoorden de aanwezigen er –aldus de organisatoren – positieve referaten zonder paternalistische neerbuigendheid: «geen aanvaarding 'omdat het nu eenmaal niet anders kan', maar daarentegen wel homofilie en homoseksualiteit als een positieve mogelijkheid, naast heteroseksualiteit».

Moraaltheoloog prof. Louis Janssens, een begrip voor katholiek Vlaanderen, was één van die sprekers. Hij kwam er de emancipatie van de gelovige homo's en lesbiennes binnen hun Kerken steunen. En voorzitter Aurelien Thys van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad (IPB) nodigde tot slot de organisatoren uit de dialoog met het IPB ook na het symposium voort te zetten. Dat gebeurde wanneer een vertegenwoordiger van Homo en Geloof later werd opgenomen in dat IPB.

'Religie, Moraal en Homoseksualiteit', waarvan de referaten begin 1984 verschenen in het tijdschrift 'Kultuurleven', had verder nog een gevolg:

het betekende immers een aanzet tot de uitbouw van regionale Homo en Geloof-kernen.

BH, met dank aan Alex Scheirs

gevaaren van een sensatiegolf

Om te reageren op de toenemende persaandacht voor AIDS belegde de Federatie Werkgroepen Homofilie (FWH) op 8 september 1983 een persconferentie. Zij vond immers dat deze berichtgeving niet zonder gevaren was: «er worden misverstanden in de hand gewerkt, verkeerde akcenten gelegd en vooroordelen geschapen en herbevestigd, o.a. wegens onverantwoorde veralgemeningen».

AIDS-patiënten worden in Antwerpen verzorgd

Geen geneesmiddel tegen de Zwarte Dood van deze eeuw

12.7.83 De Vlaamse Gorg - elstoveren

Soms nogal sensationele artikels ('De Zwarte Dood van deze eeuw', 'AIDS woekt in Amerikaanse gevangenissen', 'AIDS, de geheimzinnige homoziekte') hielden een risico van paniekzaaijerij en –verspreiding in en dreigden de homovijandigheid te doen toenemen. Bovendien werden op die manier AIDS-patiënten blootgesteld aan vooroordelen en discriminaties. De FWH kante er zich verder tegen dat de media aan alle homoseksuelen éénzelfde levensstijl toedichten, met nadruk op promiscuïteit, terwijl onderzoek juist een veelheid aan levensstijlen had aangetoond.

Daarnaast gaven prof. Piot (Tropisch Instituut voor Geneeskunde), dr. Van Hecke (RUG) en drs. Van Wijngaarde (GVO Amsterdam) tijdens de persconferentie een medische toelichting, terwijl directeur Moerkerke van het GVO de sociale gevolgen van AIDS, vnl. in de Verenigde Staten, schetste.

Uiteindelijk pleitte de FWH voor een stimulering en coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek en het bieden van alle mogelijke hulp aan de patiënten. Voorzitter Barthels vroeg ook een ernstig en onbevooroordeeld informeren van zowel de algemene publieke opinie als de 'homoseksuele kringen' zelf. Daar startte de homo- en lesbiennebeweging zelf al mee: tienduizenden exemplaren van een zakelijke FWH-folder over AIDS werden verspreid in de homocentra en homobars. En daarnaast kon men eind 1983 bij het Gespreks- en Onthaalcentrum (GOC) Antwerpen terecht voor een gratis bloedonderzoek.

BH

27 rue
seutin

Dans les premiers jours du mois de décembre 1953, au cours d'une petite réunion au 27 rue Seutin (Bruxelles), «quelques amis et amies belges et hollandais se retrouvèrent pour tenter de jeter les bases d'organisation d'un groupe homophile belge». Ce groupe, le Centre Culturel Belge (C.C.B.) Cultuurcentrum België, vit ensuite officiellement le jour le premier juillet 1954 au Salon du Café de l'Horloge.

Suzan Daniel, déléguée pour la Belgique dans le Comité International pour l'égalité sexuelle, avait pris l'initiative de former ce «Centre où les nôtres pourraient se rencontrer librement pour y discuter amicalement de leurs problèmes intimes, moraux et sociaux». Un des premiers à réagir à son appel était feu Robert Lemal, qui habitait 27 rue Seutin. Cet ancien médecin stagiaire - après sa condamnation par la Cour militaire pour collaboration avec l'Allemagne nazie il n'était plus autorisé de pratiquer la médecine - y gérait alors une laboratoire d'analyses. Toutefois il utilisait comme pseudonyme 'dr. Brusselmans'. Quand à la fin de 1954, pendant une réunion du C.C.B., Robert Lemal se levait et déclarait qu'il n'avait «pas envie d'être commandé par une femme» Suzan Daniel quittait l'organisation, qui changeait ensuite de nom. Lemal lui-même devenait alors président du Centre de Culture et de Loisirs (C.C.L.-C.O.C.) Cultuur- en Ontspanningscentrum.

BH

Foto BH.

may sarton

tussen twee werelden

De Amerikaanse dichteres Eleanor Marie Sarton - "dichteres, roman- en dagboekschrijfster, feministe en lesbische"¹ - werd geboren in Wondelgem (bij Gent) op 3 mei 1912. Haar geboortehuis was een witgeschilderde soort Engelse cottage onder een rood pannendak met openslaande luikjes aan de vensters. Aan de luifel boven de voordeur groeiden rozen en druivenranken. Dit was het huis waar de jonge afgestudeerde

doctor in de fysica en scheikunde George Sarton met zijn Engelse vrouw Eleanor Mabel Elwes introk en waar hij de grondvesten legde van zijn internationale reputatie als wetenschapshistoricus.

Toen May twee jaar was, brak de Eerste Wereldoorlog uit en emigreerde het gezin via Engeland naar Amerika. Toch was dit voldoende opdat May Sarton zich lang Belgische zou voelen en sterk gehecht bleef aan de Belgische vriendenkring van haar ouders. Zij werd trouwens herhaaldelijk opgevangen en ondergebracht bij moeders vriendinnen, toen deze zich te ziek voelde om zelf voor de baby te zorgen. In de Verenigde Staten leidden de Sartons in de beginjaren een nogal nomadisch leven vooraleer George Sarton een vaste honk vond aan de Harvard universiteit in Cambridge (Massachusetts). De wereld van moeders vriendin Celine Limbosch-Dangotte² was de enige continuïteit in May's tienerjaren. In een van haar beste romans, "The Bridge of Years" (1946), beschrijft zij het leven van een Belgisch burgerlijk maar progressief gezin tussen de twee oorlogen in een harmonische mengeling van fictie en reële herinneringen. Ook na de Tweede Wereldoorlog, toen ze meer en meer veramerikaniseerd raakte, stak May zo ongeveer om de twee jaar naar Europa over waar zij enkele weken logeerde bij het gezin Limbosch-Dangotte in Sint-Genesius-Rode, en later bij Céline alleen in Brussel.

J e a n D o m i n i q u e

May Sartons eerste roman, "The Single Hound" (1938), speelt zich eveneens in België af. Het werk kende bij zijn verschijning aanvankelijk niet veel bijval bij het Amerikaanse publiek, dat niet erg geïnteresseerd was in het Europa van het interbellum. In dit werk leidt May al het leitmotiv van de muze in. Een grote rol in May's poëtische ontwikkeling speelde de Belgische Franstalige dichteres Marie Closset, die haar werk liet verschijnen onder het pseudoniem Jean Dominique. May was tijdens vaders 'sabbatical year'³ in 1924-1925 te gast bij de Limbosches en volgde er met hun kinderen de lessen van het Institut belge de culture française in Ukkel. Het instituut vormde onderwijzeressen en regentessen en had ook een lagere afdeling. Het werd geleid door Marie Closset die samenwoonde met twee van de leraressen: haar

'hartsvriendin' en auteur Blanche Rousseau, en Marie Gaspar. Het merkwaardige drietal noemde zichzelf "les hiboux" en woonde al dertig jaar samen in een harmonieus wereldje waar heel wat werd afgelachen. May was vlug weg van de dichteres, maar een volwassen vriendschap met 'Jean-Do' ontstond zich pas rond 1936.

"The Single Hound" behandelt het thema van de jonge dichter Mark die twijfelt aan zijn talent, verliefd wordt op een gehuwde vrouw (Claire) en zijn definitieve weg naar de dichtkunst vindt door een zoektocht naar de mysterieuze Jean Latour, auteur van een bundel prachtige gedichten, die uiteindelijk een vrouw blijkt te zijn. Het hoofdpersonage Doro was geïnspireerd op Jean Dominique. Dit jeugdwerk kwam niet moeiteloos tot stand. Jean Dominique vroeg haar er heel wat aan te veranderen. Vooreerst mocht het verhaal zich niet afspelen in Brussel omdat dit te herkenbaar zou zijn; uiteindelijk werden zij het eens over Brugge. Ook het tweede deel van het boek moest herschreven worden. Jean

May gefotografeerd als afgestudeerde, 1929.

Dominique wilde dat May alle intieme details uit Claires huwelijk en alles wat zij geschreven had over Claire in de school wegliefte.⁴ Het boek roept de atmosfeer op van het schoolleven uit de jaren twintig, toen geïnspireerde leraressen sommige leerlingen in vuur en vlam konden zetten. De 'Peacocks', zoals May Sarton het trio had omgedoopt, zijn prototypes van oudere leraressen zoals wij ze vandaag niet meer kennen, met veel meisjesachtige 'inside jokes' en veel tics. Het boek werd daarom trouwens afgekraakt door Virginia Woolf, die de grilligheid van de oude dametjes haatte en alleen het tweede deel, de affaire met de getrouwde vrouw, goed vond.⁵ De beschrijving van Marks relatie met zowel de oudere gehuwde vrouw als met de dichteres wordt nochtans zeer vaag gehouden, waardoor het boek onaf lijkt. Later vond May ook zelf het boek oppervlakkig, omdat zij toen een rechtstreekse confrontatie met de muze uit de weg gegaan was.

Tussen de gesofisticeerde oudere dichteres en May Sarton bleef een romantische vriendschap bestaan. De verering en het diepe gevoel dat May koesterde, blijkt uit al haar brieven aan Jean-Do. "Over hartzaken spreken is onmogelijk.", schreef zij. "Men kan alleen een gedicht of een bloem sturen". Zij voelde zich werkelijk zielsverwant met Jean-Do: "Soms denk ik dat ik u uit grote behoefte zou moeten uitvinden. Ga niet weg - ik zou bang zijn voor de eenzaamheid van mijn ziel. Hier is een anemone - het is mijn hart - dat ik je zou willen geven" ... "Jij bent het hart van mijn hart, het bittere zoete zaad in de kern".⁶

Bij elk van haar overtochten naar Europa liep May even bij de Peacocks langs. Zij zag ze een voor een verdwijnen en bleef uren bij het sterfbed van Jean Dominique.

E v a L e G a l l i e n n e

1936 lijkt een nogal cruciaal jaar voor May Sarton te zijn geweest. Tot dan wist zij nog niet al te goed welke richting zij haar leven zou geven. Alhoewel al verscheidene tijdschriften haar gedichten hadden opgenomen, droomde zij van een toneelcarrière.

Begin 1928 wilde het toeval dat George Sarton zijn dochter had getrouwd op een opvoering van het Civic Repertory gezelschap van de bekende Amerikaanse actrice Eva Le Gallienne.⁷ Na het bijwonen van een opvoering van Ibsens "De Bouwmeester" en "Het Poppenhuis" was zij verkocht aan het toneelleven. Bij haar eerste onderhoud met Eva Le Gallienne vroeg de voortvarende May om meteen de moeilijke hoofdrol in Ibsens "Hedda Gabler" te spelen. Zij had daarvoor uiteraard

niet de nodige ervaring.

Publiciteitsfoto voor het 'Apprentice Theatre', 1932.

Bovendien zag George Sarton die nieuwe gril van zijn dochter niet zitten. Zij presteerde niet al te schitterend op school, maar hij drong erop aan dat zij haar middelbare studies zou afmaken en een aanvraag doen om te worden toegelaten op de exclusieve vooruitstrevende vrouwenuniversiteit Vassar. Een opvoering van "Hedda Gabler" door de compagnie van Eva Le Gallienne kwam die ernstige plannen doorkruisen. Eva kon

May ervan overtuigen dat vier jaar college totaal onnuttig waren voor een actrice. Mabel pleitte bij George voor het recht op vrije keuze van hun dochter en hij bezweek voor de belofte van Le Gallienne dat zij May persoonlijk zou patroneren.

May trok naar New York om actrice te worden. Zij volgde eerst lessen aan de First Studio, een soort toneelschool die verbonden was aan de Civic Repertory Company. De jonge acteurs woonden alle repetities bij en mochten kleinere rollen vertolken. Het toneelleven was zwaar en het vrije leven in New York eiste zijn tol. May viel van de ene verliefdheid in de andere, zowel op mannen als vrouwen, waarin een vurige bewondering voor Le Gallienne niet ontbrak. Tussen beide vrouwen kwam het niet tot een verhouding, maar de persoonlijke omgang met Le Gallienne zette May ertoe aan haar lesbische aard te exploreren. Le Gallienne maakte haar directrice van een jongerenafdeling van de Civic Company. Zij mocht al eens grote rollen vertolken, o.m. Hedda Gabler en een zieke Le Gallienne vervangen toen die de rol speelde van de White Queen in een toneelbewerking van "Alice in Wonderland". Zij was kind aan huis bij

Le Gallienne en haar vriendin Jo Hutchinson, en verkende met hen het beroemde Parijse nachtleven van de vaudeville en de nightclubs. In Parijs had zij contact met de culturele avant-garde.

Le Galliennes opvattingen vond zij weldra niet modern genoeg. Terug in de Verenigde Staten stichtte zij, met de financiële steun van enkele van haar vaders welvarende vrienden, een eigen gezelschap, het Apprentice Theater, met enkele leerlingen van Le Gallienne. "Het toneel absorbeert mijn lichaam en ziel", schreef zij aan Jean Dominique. De stukken werden gebracht zonder decor en in gewone kledij. Alhoewel May werkte als een paard kon zij de jonge acteurs niet in de hand houden. Die liepen weg naar andere gezelschappen. "Ik ben van een korte vakantie in

California dringend moeten terugkomen", schreef zij aan Jean Dominique, "omdat het erop lijkt dat ik zal moeten ophouden met mijn gezelschap".

Zij wou nu een losse groep stichten met een kern van vaste spelers (zijzelf en twee andere directrices), en voor de rest werken met losse acteurs. Ze bracht moderne stukken van Europese auteurs,

May tijdens een poëzie-lezing.

maar het Amerikaanse publiek was weinig geïnteresseerd. De raad van Eva Le Gallienne om ook toegankelijke kaskrakers aan het repertorium toe te voegen wuifde ze opzij. Zij wilde niet toegeven aan de smaak van het publiek. In het conservatieve Boston bracht zij een controversieel stuk over de zaak Sacco en Vanzetti. Niemand kwam opdagen. May zelf schreef de mislukking toe aan de economische depressie.⁸ De flop zette May Sarton ertoe aan ernstig na te denken over haar verdere roeping. Het hernieuwde contact met Jean Dominique bracht haar waarschijnlijk het inzicht dat zij literair meer te bieden had. De poëzie en het literair creëren werden nu essentieel. "Als ik zeg dat ik van je hou, dan zeg ik dat ik van poëzie hou", schreef zij later aan de dichteres Louise Bogan. "Zulke liefde met seks verwarren is waarschijnlijk fataal, of toch tenminste zeer verwarrend".⁹

Op 1 april 1936 ontmoette May Sarton de vooraanstaande bioloog en zoöloog Julian Huxley (1887-1975). Huxley was een tijdgenoot en vriend van haar vader en op dat ogenblik secretaris van de Londense Zoo. Zijn Zwitserse vrouw Juliette (1896-1994) was beeldhouwster. De eminente geleerde maakte een diepe indruk op May en weldra was zij in een affaire met de oudere man verwickeld. Juliette Huxley scheen dit te aanvaarden want ook zij had minnaars; heel dikwijls trokken de drie samen op. May werd door de verhouding met Julian enigszins gerustgesteld in haar twijfels over het gemak waarmee zij op vrouwen verliefd werd. Zij dacht dat zij nu toch misschien 'normaal' was. Dit

gevoel hield niet lang stand. Enerzijds was Julian niet zo schitterend in bed, en anderzijds was May vlug verliefd op de mooie Juliette die zelfs eens een nacht met haar doorbracht. De Huxleys verzorgden de openingsreceptie bij het uitkomen van haar eerste dichtbundel "Encounter in April" (1937).

May beleefde drie wilde, koortsige maanden in Londen. De Huxleys leerden haar heel 'fashionable' en mondain London kennen: de ontmoetingsplaats 'to be', het Café Royal, een charity bal, een opvoering van "Hendrik V" in the Old Vic, picknicks en autotochtjes op het platteland en weekends met Julian in Parijs. De Huxleys verkeerden in de beroemde Bloomsbury-groep waarvan o.m. Virginia Woolf een van de spilfiguren was. May nam met hen de thee bij Vita Sackville-West in Sissinghurst. Na Parijs raakte May nu ingeburgerd in de hoge Engelse culturele society. Bij de Huxleys ontmoette zij ook andere bekende auteurs en kunstenaars, o.m. T.S. Elliot en H.G. Wells. De kennismaking met Virginia Woolf viel niet erg mee. Woolf had scherpe kritiek op "The Single Hound", vooral op het personage van de jonge man "die helemaal niet uit de verf kwam" ... "Hij is emotioneel verward, hij is

mijzelf, hij is en hij is niet", vond May later zelf van het werk. De middag bij Virginia was pijnlijk. May vond Virginia gekunsteld en kon daar niet doorheen dringen. Virginia raadde haar aan essays te schrijven.¹⁰

May Sarton, 1994.

De relatie met Julian Huxley zette May aan het denken over de verhouding tussen mannen en vrouwen. "Wij zijn verschillend, maar wij hebben elkaar nodig", schreef zij. "Hoe teder een man ook kan zijn, hij laat zich gelden. Men moet altijd begrijpend, moederlijk zijn, zijn zelfvertrouwen koesteren (niet het jouwe). Al het

dichterlijke dat in mij zit, bestaat gewoonweg niet. Ik dacht dat ik volledig gelukkig was met Julian. Toen werd ik verliefd op een vrouw en realiseerde hoe doodmoe ik inwendig was en hoe het leven toen binnenvloede". May was inderdaad doodmoe van de eeuwige ups and downs die een verhouding meebracht. Zij verlangde naar een vaste 'unforced companionship'. Zij wou getrouwd zijn.¹¹

de weg naar zichzelf

In Parijs en Londen had May Sarton geleefd in een kosmopolitische culturele wereld van Europese kunstenaars, Belgische en Amerikaanse vrienden. De oorlogsjaren bracht zij in Amerika door. Zij was aan het bijkomen van het extravagante leven van "too many cigarettes, too many poems, too much life ...".¹²

In 1945 ontmoette zij Judy Matlack, een lerares met de oerdegelijke achtergrond van de Quakers van New England. Zij maakte het mogelijk dat May zich eindelijk losmaakte van het ouderlijk huis. De twee vrouwen zouden zowat dertig jaar samenwonen. De vaste, ogenschijnlijk platonische relatie met Judy, betekende niet dat May nu definitief de 'ups and downs' die vrouwen in haar leven teweegbrachten, beu was. Zij knoopte de banden met de Huxleys opnieuw aan. In 1947-1948 ging zij om met Juliette en Julian, die wegens zijn functie van secretaris-generaal van de Unesco regelmatig New York aandeed. In juni 1947 bezocht zij de Huxleys in Parijs en de oude vlam voor Juliette sloeg om in een passionele verliefdheid waar Juliet voor een deel op inspeelde, maar die zij fysisch niet wilde opvangen. May kon dit uiteindelijk niet slikken. Zij bestookte Juliette met brieven, drong aan op ontmoetingen en maakte zich uiteindelijk zo onmogelijk dat Juliette met haar brak.¹³ In de volgende jaren slaagde May Sarton erin zich als auteur te bevestigen. Zij gaf gedichten en romans uit. In die periode bespeelde zij nog altijd motieven uit haar jeugd. In "I Knew a Phoenix" (1959) schilderde zij een interessant portret van haar vader. May groef diep in zichzelf om de aard van de poëzie te doorgronden. Samen met die evolutie groeide ook het besef van haar ware aard. De roman "The Small Room" (1961) behandelde voor het eerst openlijk een lesbische verhouding. Het boek handelt over verscheidene types van leraressen, waarin May zichzelf opvoert als een schitterende lesgeefster, een gedreven neurotica. Zij staat ook model voor een van de studentinnen. Het meisje heeft haar moeder verloren en voelt zich schuldig over alles wat zij niet heeft kunnen volbrengen, zij was "tense, scared, tending to be exaltive".

M r s S t e v e n s

De bom barstte echt in 1965 met de autobiografische roman "Mrs Stevens Hears the Mermaids Singing". En oudere bekende dichteres ontvangt het bezoek van twee literatuurstudenten die haar willen interviewen over haar werk en leven. Mrs Stevens vertelt hen hoe ieder werk ontstond uit een diepe verliefdheid voor vrouwen, warme menselijke gedaanten die voor haar de betekenis van een muze hadden. De roman kan beschouwd worden als een theorie van de dichtkunst in de vorm van een fictie, maar ook als een sleutel tot May Sartons gedrevenheid. Zij verhult nauwelijks dat ze het over zichzelf heeft. De vrouwelijke schrijver associeert onvermijdelijk haar dichterlijke creativiteit met de vrouwelijke mogelijkheid tot bloedig baren. Dichten is moeilijk want de muze is niet altijd aardig. Zij kan moederlijk zijn, zij kan erotisch zijn - "Aphrodite die de aarde tussen haar knieën houdt" - , zij kan koud zijn, zij kan demonisch gewelddadig en duister zijn. Al de eigenschappen van de muze zijn aspecten van een heftige maar essentiële kracht.¹⁴ May Sarton worstelde met de moeilijkheden die vrouwelijke schrijvers ondervinden wanneer zij proberen hun gender met hun creativiteit te verzoenen. "Mrs Stevens" verscheen iets te vroeg. In die tijd was er nog geen sprake van gender en genderstudies. In de volgende jaren

wonnen de feministische, homo- en mensenrechtenbewegingen meer aan impact en ontstonden departementen voor vrouwenstudies op de Amerikaanse campussen. Toen kreeg May Sarton de beroemdheid waar zij al die jaren naar gestreefd had.¹⁵

May Sarton heeft zich nooit aangesloten bij feministische of homo-bewegingen, maar zij ging vlot in op uitnodigingen om op de campussen en voor vrouwengroepen te gaan spreken of haar gedichten voor te lezen. Soms trok zij auditoria van duizenden.

Zij werd niet graag lesbisch genoemd. Zij vond zichzelf eerder een androgyn persoonlijkheid. Zij zette zich af tegen rolpatronen in een verhouding tussen twee vrouwen. "Ik geloof niet dat in een lesbische verhouding een vrouw de man is en de andere de vrouw. Dit is gewoonweg een misvatting. De mannelijke vrouw of de vrouwelijke man worden belachelijk gemaakt en wekken altijd medelijden op. Een relatie kan wel op die manier beginnen : het initiatief wordt dikwijls genomen door iemand die op dat ogenblik het mannelijk element is, een die neemt in plaats van te geven. Maar eens de relatie goed in evenwicht is, kan dit veranderen. De 'agressie' verdwijnt. Er ontstaat een soort dubbel imago dat zijn begrenzing heeft. Het verschil zit hem erin dat hier niet twee helften (de mannelijke en de vrouwelijke) samenkomen in een geheel. Vrouwen kunnen seks en liefde niet van elkaar losmaken, mannen wel. Mannen worden door lust gedreven. Bij vrouwen is de seks (de streling) puur en intens, een uitwisseling van de ziel."¹⁶

d e d a g b o e k e n

May Sarton publiceerde verder in de drie genres die wij van haar kennen: gedichten, romans en jeugdherinneringen. Rond 1980 verloor Judy Matlack elk contact met de werkelijkheid, waarschijnlijk door de ziekte Alzheimer. In "Recovering" (1980) beschreef May de pijnlijke scheiding. Beroemdheid en goed verkopen brachten mee dat er voor haar uitgever Norton liefst ieder jaar een publicatie kwam. Zij zou meer en meer naar het dagboekgenre grijpen, vooral toen zij in 1988 door een trombose geveld werd. Haar trouwe publiek kon de evolutie van de oude vrouw, haar ziektes en herstel, haar tuin in Maine, de hulp van vriendinnen, een nieuwe relatie en kennissen, herinneringen aan vroeger, volgen in een aantal van die dagboeken. Het laatste verscheen toen zij tweeëntachtig was. In de dagboeken duiken de herinneringen aan Céline Dangotte, Jean Dominique en Eva Le Gallienne voortdurend op.

May Sarton mag dan niet tot de grootste Amerikaanse auteurs worden gerekend, haar werk heeft veel vrouwen een gevoel van herkenning gegeven. Het is een getuigenis over haar ouders, over België tussen de twee wereldoorlogen, die bij ons te weinig bekend is. Het tekent een interessant beeld van het proces van een jonge vrouw die worstelt met lesbische gevoelens en die, als het inzicht er is, de noodzaak voelt er mee naar buiten te komen in een periode waar ook in Amerika de homobeweging nog niet evident was. Stonewall had plaats in 1969, vier jaar na het verschijnen van Mrs Stevens.

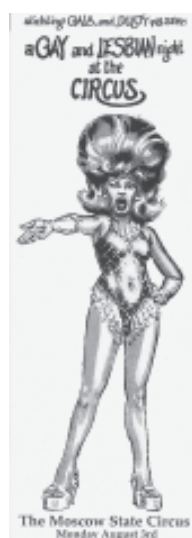
Denise De Weerd

g a y g a m e s

a u s u j e t d e s h o m o s , l e s -
b i e n n e s , G a y G a m e s e t d e
' l e u r ' a r t

Nous avons tous connu les discussions interminables sur le sens ou le non-sens de créer des mouvements séparés pour homos, lesbiennes ou femmes et de faire en même temps des études séparées, de former des groupes de sports et de loisirs uniquement pour homos, lesbiennes ou femmes... Est-il absolument nécessaire d'écrire l'histoire des femmes? Y a-t-il une littérature homo/lesbienne? Et les Gay Games étaient-ils vraiment indispensables? Même aux Pays-Bas - pays progressiste par excellence - et peut-être surtout là, la question s'est posée: la lutte homo n'a-t-elle pas encore abouti? L'homosexualité n'est-elle pas acceptée? Pourquoi se soumettre volontairement à une 'apartheid'? Pourquoi se retrancher dans un ghetto qui confirmerait, seulement par son iconographie datant de la période d'oppression, les vieux clichés dans une revue de gars musclés en robe de cocktail pailletée et de dames carrées aux jambes poilues et aux cheveux en banane? Pour qui fallait-il encore cette possibilité de "vivre collectivement cette identité" dans ce 'homodisneyland'?

Que les homos et lesbos veuillent faire jouir le monde entier de leurs exploits sportifs, passe encore, mais pourquoi combiner cela avec la culture? Y a-t-il donc un art homo/lesbien? Le guide des expositions, fait spécialement pour les Gay Games, signalait plus de trente

manifestations culturelles. Nous comprenions tout de suite qu'il était impossible de les visiter toutes mais, avec un peu de bonne volonté, il devait être possible de se faire une idée de ce que représente l'art homo/lesbien, dans l'hypothèse que celui-ci existe. Lesbian ConneXion/s, l'exposition internationale de photos, qu'après Amsterdam, on pourra voir à Gand (voir annonce) nous a confirmé explicitement ce que nous savions déjà: que l'art des homos et lesbiennes est aussi divers que les homos et lesbiennes même et qu'il est fait d'images, de souvenirs et de théories de leur vie même. Ceci a encore été confirmé dans 'Gays and Lesbians at Work' qui présentait une vingtaine d'images d'homos et lesbiennes au travail. Il n'y avait rien à redire sur les photos même si le cadre imposant du château de

Berlage a fait une plus forte impression sur moi que l'exposition elle-même.

Dans l'espace très intime de la galerie 'De Opsteker', Nelleke Sommerdijk présentait des photos de couples homos/lesbiens plus âgés. Par hasard je me suis retrouvée au vernissage où Judith Schuyf avait la parole. Vu que la salle était beaucoup trop petite pour tous les plus âgés venus participer à l'événement, je suis restée dans la rue,

1 zo wordt zij door haar biografe Margot Peters omschreven (Margot Peters, May Sarton. A Biography. New York, Alfred A. Knopf, 1997, 3).

2 Céline Dangotte (Gent, 1883- Vorst, 1975), dochter van een rijke Gentse handelaar; stichtte de bekende zaak voor binnenhuisarchitectuur (La Maison Dangotte). Céline huwde met de dichter en filosoof Raymond Limbosch, een jeugdvriend van George Sarton.

3 Sabbatical year: Amerikaanse professoren hebben na zeven jaar lesgeven het recht om een jaar verlof te nemen.

4 Brief aan Eleanor Mabel Sarton, 28 augustus 1937, 109-110.

5 Brief aan Elizabeth Bowen, 13 juli 1938, 129-131.

6 Brief aan Marie Closset, Marie Gaspar en Blanche Rousseau, 26 augustus 1931, 42-43; brief aan Marie Closset, 19 februari 1932, 60.

7 Eva Le Gallienne (1899-1991), Amerikaanse actrice van Engelse oorsprong; producer en directrice van het Civic Repertory Theatre in New York, dat de reputatie had van het beste Amerikaanse toneelgezelschap.

8 Brief aan Le Gallienne, 17 februari 1928, 10-11; brief aan Eliza Van Loon, 25 november 1931, 52-54; brief aan Marie Closset, 27 december 1932, 65-67; brief aan Marie Closset, 24 augustus 1934, 81-83.

9 Brief aan Louise Bogan, 26 januari 1954, 363-366.

10 Brief aan Virginia Woolf, mei 1938, 122; brief aan Elisabeth Bowen, 13 juli 1938, 128.

11 Brief aan Edith Forbes Kennedy, 17 juni 1937, 105-108.

12 Peters, Sarton, 170.

13 Peters, Sarton, 158 e.v.; brief aan Bill Brown, 1 september 1948, 293-295; brief aan Marie Closset, 5 december 1948, 299-301.

14 Mary K. Deshazer, "Naar een duurzaam vuur: de solitaire muze van May Sarton", in Lust en gratie, 21 (lente 1989), 24-54.

15 Peters, Sarton, 259.

16 Brief aan Louise Bogan, 8 maart 1954, 366-368.

De citaten uit de brieven van May Sarton komen voor in de publicatie May Sarton, Selected Letters 1916-1954, edited and introduced by Susan Sherman. London, Women's Press, 1997.

entourée de 'Old Gays and Gray Dykes'. A plusieurs reprises, une dame aux cheveux gris, ayant beaucoup d'allure, m'avait déjà regardée d'un air méfiant. Au moment où je me trouvais à côté d'elle, elle proclama très fort et avec un accent presque hacquenois que "Ans, qui a 56 ans, avait demandé de faire partie du club des +55." Ce qui fut fait. "Mais savez-vous ce qu'elle a demandé après? Si son amie pouvait l'accompagner. Imaginez-vous! Comment pouvait-elle penser une chose pareille, alors que tout le monde sait que celle-ci est plus jeune, qu'elle n'a pas l'âge requis?" Dommage pour le discours d'ouverture de Judith et pour les photos magnifiques, mais je n'ai plus osé rester. A 42 ans, je pense ne pas avoir l'âge requis.

Pas de problème pour l'exposition de photos avec comme thème l'androgynie, 'Encounters of the 3rd Kind', au Melkweg. Vu ma prédilection pour ce sujet, j'ai été fascinée par les photos de toutes les participantes telles que Gon Buurman, del Lagrace Volcano et Miro Ito. La soirée 'Walk on the Wild Side' a provoqué des réactions controversielles (SM, darkroom, concert Rockbitch), mais l'enthousiasme de Mistress of Ceremony Tammy Whynot était contagieux, Noelle Hutton était réconfortante malgré sa guitare cassée. Je n'aurais pas voulu rater Kris Niklison dans M/F, une critique ironique et acrobatique des schémas de comportement de genre figés.

Inutile de faire un itinéraire des expositions qu'on voulait voir, il suffisait de suivre les petits drapeaux jaune et rouge en se promenant dans Amsterdam.

Ainsi j'ai découvert dans la 'Galerie Delaive' la sensualité et la puissance passionnelle des nus masculins de Gerti Bierenbroodspot, dans la 'Galerie Lieve Hemel' un Saint Sébastien tourmenté en couleurs pastel de Anneke van Brussel, dans la 'Galerie De Praktijk' le 'Getekend Dagboek' érotique donnant l'impression d'être naïf de Bas Meerman, dans la 'City Art Foundation' l'exposition de l'abstraction sensuelle dans l'art ("Post-porno abstractions" et "Gender bender bodies") ne m'est toujours pas claire. De 'Women of the World' de Frieda van der Voorst dans la 'Galerie Ploos de Amstel' a fait une forte impression: des femmes emprisonnées dans des peintures mêlées et des collages faits d'extraits de journaux, de vieilles photos, de chiffres et de phrases font une très forte impression érotique.

Puisque tout le monde avait prévu quelque chose de spécial à Amsterdam à l'occasion des Gay Games, il y avait aussi un tas de choses à voir dans les musées. Au 'Joods-Historisch Museum', que j'aime visiter, on exposait des photos illustrant des poèmes de Jacob Israël De Haan. Près de là, au 'Hortus Botanicus', on pouvait jouir de quelques sculptures remarquables placées entre les plantes. Au musée 'Amstelkring' on pouvait voir des dessins, des peintures et des livres de Marian Schutte, fascinée par Vita

Sackville-West. Si l'exposition n'a pas pu me captiver, le musée lui-même y a réussi d'autant mieux: un hôtel du 17ème siècle au bord d'un canal d'Amsterdam au grenier duquel le commerçant Johan Hartman avait installé une vraie église catholique après la Réforme en 1578. C'est vraiment surréaliste.

Heureusement qu'on a réussi à me persuader d'aller au 'Rijksmuseum', car ainsi j'ai eu l'occasion d'admirer les plus belles gravures dépoussiérées pour l'occasion. Avec une très grande perfection technique on y montre une fois de plus que dans leurs escapades amoureuses les habitants de l'Olympe ne se souciaient guère du sexe de leur bien-aimé. Cette 'pansexualité' des habitants de l'Olympe en tête, j'ai terminé ma visite au 'Stedelijk Museum' avec 'From the Corner of the Eye', exposition par laquelle j'avais d'ailleurs aussi commencé ma visite. Quinze jeunes artistes y présentaient des vidéos, des photos, des sculptures, des peintures et des dessins, inspirés par le thème 'queer gaze' par lequel ils voulaient donner une réponse au 'gay art'. Contrairement à celui-ci, le 'queer art' ne prétend pas être l'expression réelle d'un désir homosexuel ou de l'identité homosexuelle: on met d'ailleurs en question une interprétation simple d'un désir ou d'une identité. Le 'queer gaze' ne se laisse pas réduire à une identité, quelle qu'elle soit. Son regard est ambigu, tant sur la culture homosexuelle, ses images et son savoir-vivre que sur l'art. Ici les références à la culture populaire et à l'histoire de l'art s'influencent sans cesse.² A cause de cette ambiguïté qui fait place à une grande diversité et à une multiplicité d'interprétations j'ai voulu y retourner. J'ai cru y trouver une amorce de ce que pourrait être l'art homo/lesbien et ainsi j'ai pu retrouver le point de départ. Fallait-il organiser les Gay Games? Oui. Il suffisait de quitter un instant les suppositions d'apartheid et les prétendues manifestations d'identité collective et de regarder, 'du coin de l'oeil'. A ce moment-là, on pouvait remarquer comment "l'icéinographie de la période d'oppression" s'est confondue avec la diversité des années '90 et comment elles lancent un message d'espoir. Vu les résultats de l'enquête récente sur le comportement suicidaire des jeunes homos et lesbiennes, la lutte ne semble pas être terminée et le message de Fierstein - "We are not different, we are extra-ordinary" - ne semble pas pathétique mais indispensable. Non seulement pour les homos et lesbiennes au Kenya, en Iran ou en Roumanie, mais aussi pour ceux qui vivent bien plus près de nous, à Appelterre, à Scherpenheuvel, à Brûly-de-Pesche, Staphorst, Orsinfain ou Oegstgeest.

Anne Ganzevoort

¹ Sandra Schutte.

De homoseksuele Efteling. De Groene Amsterdammer, 122(1998)33(augustus),pp.6-7

² From the Corner of the Eye.

Exhibition organized and catalogue edited by Martijn Van nieuwenhuyzen, Leontine Coelewijn and Hripsimé Visser. Amsterdam, Stedelijk Museum, 1998, 138 p. ill.

college op het water

We waren maar een dag in Amsterdam en zagen wel waar we uitkwamen. Er was veel cultureels te doen in Amsterdam tijdens de Gay Games. Zo hadden we het ook aangekondigd in het nulnummer van 'Het ondraaglijk besef'. Maar dat viel veel bleek, eenmaal ter plaatse, ook erg mager uit te vallen. Het leek me toe dat vele instanties gewoon een graantje wilden meepikken van de lucratieve Games en dus elk snel wat in elkaar hadden geflanst. Olympische goden in het Rijksmuseum? Ja, daar zat een gay aspect aan. Maar dat was het dan ook. Nee, dan waren de Amerikaanse bonken die in de half verduisterde zaal rondliepen beter dan de ooit verbeelde Olympische goden uit Gods Gym. Ook de spiegelstuin in de veel te hete Hortus Botanicus kon me echt niet bekoren. Net als de paar foto's gewurmd tussen het koosjere gebak in de cafetaria van het Joods Historisch Museum.

'De stad is, met de Olympiade, allergezelligst. Overal zijn vreemdelingen en Amsterdam is een Babel van vele talen geworden. Er zijn prachtige kerels onder, vooral onder de Amerikanen waarvan sommige figuren hebben en gebouwd zijn als Homorische helden.'

Willem Arondéus, 1928

In het Verzetsmuseum ging het al wat beter. We zagen er de pakkende video over het leven van schilder en verzetsman Willem Arondéus. (De mooie, wat trieste off screen-stem die voorlas uit de dagboeken van Arondéus hoorde ik onlangs terug in de al even uitstekende documentaire over het leven van dichter Hans Lodeizen. Ned1, AVRO Close-up, 10/10/98). Na de film kregen we nog even tijd voor het ook al kleine bijhorende tentoonstellinkje. Boeiend om zien was dat de dagboeken van Arondéus in het bezit waren van Rudi Van Dantzig (gekend van z'n boek Voor een verloren soldaat).

Aan de balie van het Verzetsmuseum vonden we nog een strooibriefje dat ons een Gay & Lesbian Historic Boat Tour op de Amsterdamse grachten beloofde. We moesten rennen nu en haalden het net. Een kleine schuit genaamd de Fuut nam ons twee uur lang mee over de grachten van Amsterdam. Mattias Duyves gaf onafgebroken commentaar. Al moest je wel je oren spitsen. Het werd een lange rit maar ik vond het heerlijk. Mattias keek links en rechts en kon naar hartelust (en ik vermoed ook naar believen) verhalen spuien over wat er voor en achter die of gene gevel was gebeurd. Mattias' kennis was verbluffend en zijn aanwezige moeder zei terecht dat ze trots op hem was. En het ging zowel over vroeger als nu.

Aan het Anne Frank Huis werd even ingegaan op Annes lesbische gevoelens en je kreeg ook te horen waar zich momenteel een reeks van gay winkeltjes aan het vestigen is. Of waar fotograaf Jan Carel Warffemius zo ongeveer woonde en hoe belangrijk zijn historische homo/lesbische fotocollectie wel was. Tussendoor kreeg je even

De Fuut. Op de achtergrond het homomonument.
Foto Hans Soetaert.

boeiende beschouwingen over de historische groei van de Nederlandse welvaartsstaat en het belang van de notie en alsmaar evoluerende realiteit van de tolerantie daarin. De tickets die we nog snel aan boord kochten waren duur (31 gulden per persoon) maar naar het einde toe

vond ik die prijs heel erg terecht. Na de tocht nam vriend Gert Hekma het roer van Mattias over. Want er volgde nog een tweede rondvaart die avond. En dat hebben ze blijkbaar twee weken lang volgehouden. Tijdens de rondvaart werden we op een gegeven ogenblik gepasseerd door een andere (één uur durende) boat tour. Het was "The Unique Gay History of Holland Canal Cruise" georganiseerd door Forbidden Waters Theatre Productions, zo las ik achteraf. De steward van dienst bleek een travestiet. Mattias sneerde iets tussen z'n tanden. Maar eigenlijk hoefde dat niet. Alleen al aan de snelheid van de schuit te oordelen wist je dat hier uniek veel gemist werd. Een besliste aanrader, dat "college op het water", zoals Mattias het zelf noemde (hij houdt er erg van om verschillende dingen op ongewone plaatsen uit te proberen). Beter heb ik althans op de Gay Games niet meegemaakt. Moesten ze het ooit opnieuw doen, dan zit je goed als je ziet dat Gala het organiseert.

Hans Soetaert

lesbian connexion/s

Amsterdam 1998 - Gent 1999

Rond de problematiek van de 'lesbische zichtbaarheid' is sinds het begin van de feministische en homo/lesbische beweging veel gediscussieerd en geschreven. En waar de eis tot zichtbare aanwezigheid van lesbische vrouwen zich in eerste instantie vooral afspeelde binnen de wereld van bovengenoemde emancipatiebewegingen, om daar ondermeer een belangrijke drijfveer te vormen bij het tot stand komen van de autonome lesbische groeperingen, ging zij de laatste jaren meer en meer alle vlakken van het maatschappelijk leven bestrijken. Niet alleen in de beeldende kunst, de fotografie, de literatuur, of de cover van enkele glossy tijdschriften. Vooral in de dag-dagelijkse realiteit van studie, werk en vrije tijd kwamen meer en meer lesbische vrouwen openlijk uit voor hun seksualiteit, en eisten zij erkenning voor de manier waarop zij daaraan gestalte gaven.

Lesbian ConneXion/s is een reizende fototentoonstelling die de lesbische manier van leven in beeld wil brengen. Waarin meteen een enorme diversiteit vervat ligt: seksuele identiteit, hoe die ook wordt ingevuld, is niet allesbepalend, dus evenmin als heteroseksuele vrouwen houden alle lesbiennes er dezelfde levensstijl op na. Vrouwen die van vrouwen houden: extravert of terughoudend, wild of ingetogen, extravagant of traditioneel, leatherdykes of zwangere dames, op de motor, in de sportclub, op straat, in de tuin, of zomaar thuis... Niets bijzonders dus. Hedy d'Ancona, die op 12 juli in Amsterdam de tentoonstelling opende, had voor de rondleiding eventjes gedacht het gebeuren als "Potten Kijken" te kunnen omschrijven. Onmiddellijk moest ze echter haar mening herzien: pottenkijkers zouden hier hun gading niet vinden: het ging immers om veel meer...

Wat dat meer dan wel inhoudt? Lesbian ConneXion/s, stelt de catalogus, brengt kunst met lesbiennes als onderwerp. Die kunst, de fotografie, toont, in zwart-wit of in kleur, een afwisseling van klassiek-realistische, erotisch getinte of ontroerende prenten, even divers als de lesbische vrouwen die zij in een momentopname tracht te vatten. Van kunst om de kunst is hier zelden sprake. Evenmin dringt zich een vastomlijnd verhaal op: het is aan de toeschouwer dat in te vullen. Zodat naast ontroering, erotiek, vrolijkheid en opwindend Lesbian ConneXion/s voor mij vooral een sfeer oproept van kracht en vastberadenheid. Achter de prenten schuilt het verhaal van de onverzettelijkheid, waarmee de personages in al hun stoere kwetsbaarheid hun levensstijl hebben vorm gegeven, tegen de stroom in.

Onder het motto "Eens zal de wereld weten wie wij zijn" wordt Lesbian ConneXion/s van 6 tot 28 maart 1999 georganiseerd in het Cultureel Centrum van de Sint-Pietersabdij te Gent. De foto's zijn het werk van zestig lesbische fotografes uit 14 landen, waaronder drie uit België. Binnen het kader van deze tentoonstelling organiseert Lesbian ConneXion/s in samenwerking met het Fonds Suzan Daniel en diverse lesbische verenigingen tijdens die periode een cultureel programma - fotoworkshops, kunstmanifestaties, voordrachten, muziek - en een fotowedstrijd omtrent lesbische zichtbaarheid. Winnares van de wedstrijd krijgt 'eeuwige lesbische roem' en haar foto wordt opgenomen in de internationale tentoonstelling. Foto's kunnen worden ingestuurd tot 15 januari 1999, voor reglement en inschrijvingsformulieren kunt u terecht bij Rosita (03/360.86.50). Op het moment van de samenstelling van deze nieuwsbrief kunnen wij u nog geen definitief overzicht geven van het cultureel programma. Eén ding staat echter nu al vast: in maart 1999 zal te Gent de lesbische aanwezigheid zeer expliciet zichtbaar zijn.

Anne Ganzevoort

studies in belgië

h o m o / l e s b i s c h e s t u d i e s
i n b e l g i ë

De oproep in het nulnummer van 'Het ondraaglijk besef', waarbij we vroegen het Fonds in te lichten omtrent verrichte homo/lesbische studies, leverde vooralsnog niet zoveel reacties op. Er wordt in de praktijk beslist meer gepresteerd. Daarom herhalen we onze vraag: laat ons iets weten. We zouden immers graag aan een breder publiek kenbaar willen maken waar wie met wat bezig is. In elk geval krijgt u in de volgende nieuwsbrief een overzicht van licentiaatsverhandelingen uit het voorbije academiejaar, die in verband staan met homoseksualiteit/lesbianisme.

Het Centrum voor Levens- en Gezinsvragen te Kessel-Lo reageerde alvast wel op onze oproep. Daar rondt men ongeveer op dit moment een onderzoeksproject af dat tot doel had een handleiding op te stellen voor het werken met lesbische vrouwen in de hulpverlening. Naast het inventariseren van bestaande initiatieven in binnen- en buitenland wordt daarin tevens een eerste aanzet gegeven tot het verder ontwikkelen van methodieken in de lesbische hulpverlening. Om aan dit onderzoek, gesteund door het Vlaams Ministerie van Gelijke Kansenbeleid, een ruimere bekendheid te geven, zal op 26 februari 1999 in Brussel een studiedag doorgaan.

Daarnaast werkt de vakgroep Bewegingsagogiek, Sport- en Vrijtijdsbeleid van de Vrije Universiteit Brussel aan een studie omtrent sport als middel tot sociale vernieuwing. Sportparticipatie bevordert integratie, zowel in de sport als in de bredere samenleving. Toch opteren bepaalde sociale groeperingen ervoor om in eigen kring te sporten. Het onderzoek wil nu de Vlaamse holebi-sportclubs in kaart brengen, en nagaan welke redenen voor en visies op deze sportpraktijk bestaan. Verder startte onlangs, in opdracht van de Vlaamse ministers van Welzijn en Gelijke Kansenbeleid, een onderzoek naar de toegankelijkheid van de Algemene Welzijnssector voor homo's, lesbiennes en biseksuelen.

En op het zevende Europees Congres over Zelfmoord en Suïcidaal Gedrag, in september jl. in Gent, maakten de RUG-professoren J. Vincke en V. van Heeringen de bevindingen bekend van hun onderzoek naar zelfmoordgedachten en -pogingen bij Vlaamse jongeren. De resultaten hiervan kregen ruime aandacht in de pers.

Een andere, iets oudere, studie die heel wat weerklank kreeg, was deze van VUB-docente Anne Brewaeys, dr. in de psychologie. Zij volgde 30 lesbische paren die via een anonieme donor kinderen hadden gekregen, om zo de kwaliteit van de gezinsrelaties, en de emotionele en sekserolontwikkeling van de 4-8-jarige kinderen te onderzoeken. De resultaten voor de lesbische koppels werden vergeleken met deze voor 38 heteroseksuele gezinnen, die kinderen kregen na donorinseminatie of via de natuurlijke weg. De onderzoeksvragen hadden betrekking op de drie belangrijkste kenmerken van deze nieuwe gezinsvorm: de afwezigheid van een vader, de homoseksuele gerichtheid van de moeders en het gebruik van een anonieme donor.

germanofilie?

In het nulnummer van 'Het ondraaglijk besef' berichtten we uitgebreid over de eerste drie delen van de Lebensgeschichtenreihe van het Schwules Museum uit Berlijn. Ondertussen voegde de verantwoordelijke voor de reeks, Andreas Sternweiler, een vierde deel toe: "Liebe, Forschung, Lehre. Der Kunsthistoriker Christian Adolf Isermeyer." Net zoals bij de eerste drie delen gaat de uitgave van het boek gepaard met een tentoonstelling in het Schwules Museum. Tot 3 januari kan men er de tentoonstelling zien.

Maar er is meer. Het Schwules Museum maakt niet alleen geschiedenis door het reconstrueren van mensenlevens aan de hand van verschillende soorten bronnen uit vervlogen tijden. Ze beseffen in Berlijn ook al te goed dat vandaag morgen al tot het verleden behoort. Dus waarom geen Lebensgeschichte gemaakt over iemand van nu? Christoph Wachter plant een boek over het leven van de nog jonge Jörg Hoppenstedt. "Axels Welt" heet het. En ook hieraan werd een tentoonstelling gekoppeld. Ook deze loopt nog tot 3 januari 1999.

En da's nog niet alles. Naast de Lebensgeschichtenreihe van Sternweiler, startte het Schwules Museum ook met een reeks kleinere cahiers over het homoseksuele verenigingsleven in Duitsland. Het eerste Heft, gebracht door Karl-Heinz Steinle, handelt over de levensloop van de vriendenkring die runde (Stuttgart, 1950 tot ca 1969). Aan de hand van wederom aan het Schwules Museum geschonken documenten wordt een prachtig staaltje geschiedschrijving afgeleverd. En net als bij de Lebensgeschichten van Sternweiler zijn er de klassieke ingrediënten: op de eerste plaats foto's en illustraties, citaten uit oral

n a a r a f

history-interviews met betrokkenen, situeringen binnen bredere verbanden van het gebeurde, pittige anekdotes, enz. Misschien deze anekdote eruit gelicht als proevertje. In de jaren vijftig en zestig gaf die ronde een tijdschrift uit dat Rundblick heette. Het tijdschrift werd - die internationale oriëntering was toen al een erg courant aspect van het homoseksuele verenigingsleven in het algemeen - voor de Scandinavische landen verdeeld door een travestiet uit Stuttgart, Toni Simon geheten (1887-1979). "Da Toni Simon regelmässig nach Kopenhagen fuhr, übernahm sie für die runde die Verteilung ihres Rundblicks in Skandinavien. Im gegenzug schmuggelte sie dänische Pornomagazine nach Deutschland, mit deren Verkauf sie ihre Rente aufbesserte. 'Oft waren die Koffer schwer wie Blei, wenn wir Frau Simon zum Zug brachten', berichteten Eigil und Axel Axlil, die beiden Gründer der dänischen Homosexuellenorganisation Forbundet af 1948 in einem Brief. 'An der Grenze bat sie dann die deutschen Zollbeamten, ihr behilflich zu sein, die schweren Koffer hinüber zum deutschen Zug zu tragen. Keiner der deutschen Zöllner schöpfte Verdacht gegen den Inhalt der Koffer. So etwas hätte von der netten alten Dame niemand erwartet.'" (p. 24)

En nog dit: wie vorige jaar de schitterende tentoonstelling Goodbye to Berlin? 100 Jahre Schwulenbewegung in de Akademie der Künste gemist heeft (80.000 mensen zagen de tentoonstelling) kan nu nog altijd terecht op Internet. Een groot deel van de tentoonstelling (dus met plaatjes) kan je - naar keuze in het Engels of het Duits - bekijken op het volgende adres: www.gayactivism.com.

Schwules Museum: Mehringdamm 61, 10961 Berlin. Open van woensdag tot en met zondag van 14 u tot 18 u. Op donderdagavond houdt het museum z'n deuren open tot 21 u. En op zaterdag start er telkens om 17 u een rondleiding. Toegang: 7 DM. Telefoon: 00 49 (0) 30 693 11 72.

Hans Soetaert

Karl-Heinz Steinle.
Die Geschichte der Kameradschaft die runde 1950 bis 1969. Heft 1. Heften des Schwulen Museums. Berlin: Verlag Rosa Winkel, 1998. Prijs: 7,8 DM.

Andreas Sternweiler.
Liebe, Forschung, Lehre. Der Kunsthistoriker Christian Adolf Isermeyer. Berlin: Verlag Rosa Winkel, 1998.
Prijs: 32 DM.

Het is voorsnog onduidelijk of en bij welke uitgever Christoph Wachters boek Axels Welt zal worden uitgegeven.

o n t s l u i t i n g

Bewaren om te bewaren heeft niet veel zin. Archiven en documentatie moeten beschikbaar zijn voor wetenschappelijk onderzoek, voor tentoonstellingen, voor allerhande publicaties. Het delicaat karakter van een belangrijk deel van het materiaal waarin het Fonds Suzan Daniel is geïnteresseerd, veronderstelt echter een stuksgewijze ontsluiting en is dus heel arbeidsintensief. Diegenen die instaan voor inventarisatie en ontsluiting zullen niet enkel vertrouwd moeten zijn met heden en verleden van de homo- en lesbiennebeweging, maar ook over de nodige bekwaamheid moeten beschikken op het terrein van archiefbeheer en documentaire informatie. Het is duidelijk dat dit niet louter kan op basis van vrijwillig(st)erswerk. Met het Vlaams Ministerie van Gelijke Kansenbeleid wordt daarom al enige tijd onderhandeld over een beperkt inventarisatieproject. In feite gaat het over een minimum minimorum, een geringe maar hoogst noodzakelijke financiële ondersteuning om de belangrijkste fondsen te inventariseren en ter beschikking te kunnen stellen.

v o r m i n g

Op dit moment werkt het Fonds Suzan Daniel twee vormingsactiviteiten uit, die vanaf 1 januari 1999 kunnen worden aangevraagd. De allereerste Belgische TV-uitzendingen die homoseksualiteit/lesbianisme als onderwerp hadden, zullen worden toegelicht in een eerste programma. Medewerk(st)ers van toen zullen er tevens terugblikken op de vele reacties die deze TV-primeurs ontlokten. Een tweede vorming borduurt voort op de archieffolder 'Zorgen over archiefbeheer? Zorgen voor archiefbeheer!' van het Fonds Suzan Daniel. Op heel praktische wijze zal het bijhouden van archiefmateriaal worden toegelicht.

à s a u v e r

Il y a encore beaucoup de matériel qui doit être sauvé. Aidez-nous. Vous avez du matériel concernant l'homosexualité ou le lesbianisme (brochures, affiches, cassettes, photos, lettres,...) et vous désirez vous en débarrasser? N'hésitez pas, contactez-nous.

r e d d i n g s b o e i

Het Fonds Suzan Daniel heeft al heel wat kunnen redden. Toch blijft het een peulenschil in vergelijking met de massa materiaal waarin het Fonds is geïnteresseerd. Materiaal dat er thuishoort. Materiaal dat het meer dan waard is, bewaard te blijven. Gooi dus a.u.b. voortaan niks meer zomaar weg. Geef ons eerst een seintje.

inhoudstafel

3	editoriaal
5	le fonds en 1998
6	ter consultatie
7	miscellanea
9	may sarton
13	gay games
15	college
16	lesbian connexion/s
17	studies in belgië
17	germanofilie?
18	naar af

"As a registered public educational institution, the [Canadian Lesbian and Gay] Archives is permitted by law to house material which the rest of us mustn't buy or sell, or which in some cases (under legal-age sex springs to mind) is even dangerous to own. In return, the archivists have to police our access to the collection, limiting it to specific educational purposes. Drop the smirk, they really mean it."

Michael Riordon, "From the vaults." *Fab.*, issue 10, summer 1998, p. 23.

"I know we've all travelled a very long journey to get here. It may seem that we've travelled here by trains and planes and boats and cars. But I ask you to think : that was the shortest part of our journey. We were carried here on the backs of the millions of gays and lesbians that came before us. Our brave forefathers and -mothers who refused to accept second class citizenship in their homelands. The courageous men and women who battled the lies and superstitions that demonized us. The daring ones who shattered the closets that strained to imprison us. They paved the road for our journey with their loss of personal freedom, and privacy, and for some their very life-blood. We are here tonight because they dared to dream and to believe and to fight. And as you each step forward for your moment in the spotlight of this global arena, I beg you to remember their sacrifices. Let the fire of their conviction warm you and light your road. And remember too that the next generation is counting on you."

Harvey Fierstein tijdens de openingsceremonie van de Gay Games, 1 augustus 1998

Zak, uit de Zwijger, 22 juni '83.

FONDS

suzan daniel

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum

we verzamelen alles ... bel, schrijf of mail ons

postbus 569 B-9000 Gent 1 / suzan.daniel@skynet.be

09-223.63.74 (Anne) 09-223.58.79 (Bart)

rek. nr. 068-2150156-81